

FACTSHEET DISCRIMINATIE EN SPORT

Waar gaat het over?

Discriminatie in de sport heeft vele gezichten. Denk aan discriminerende scheldpartijen op het sportveld, aan antisemitische en racistische spreekkoren vanaf de voetbaltribune of aan iemand die een lidmaatschap geweigerd wordt vanwege zijn afkomst. Lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) lopen op het sportveld of in bijvoorbeeld de sportschool nog regelmatig tegen een gebrek aan acceptatie aan. Maar behalve dat discriminatie en sport op die manier met elkaar verbonden zijn, is er ook een andere kant: sport wordt ook gezien als een middel tegen sociale misstanden zoals discriminatie en uitsluiting.

Hoe vaak komt discriminatie in de sport voor?

Onderzoek naar ervaringen van discriminatie

Het onderzoek 'Ervaren discriminatie in Nederland' van het Sociaal en Cultureel Planbureau uit 2014 geeft inzicht in hoe vaak discriminatie in de sport wordt ervaren (*Andriessen, Fernee & Wittebrood, 2014*). Van alle Nederlandse sporters (66% van alle Nederlanders) geeft 1% aan dat zij tijdens het sporten in de vrije tijd discriminatoir zijn uitgescholden of nageroepen, nog eens 1% denkt mogelijk te zijn gediscrimineerd. Van de mensen met een discriminatie-ervaring tijdens het sporten besloot 3% te stoppen of te kiezen voor een ander sportteam. Als gekeken wordt naar discriminatie-ervaringen op alle terreinen dan had een kwart van de Nederlanders in het jaar voorafgaand aan het onderzoek tenminste één voorval meegemaakt dat zij als discriminerend hebben ervaren. In de sport wordt blijkbaar minder discriminatie ervaren dan op andere plekken, zoals op het werk, op school of op straat.

Onderzoek van het Mulier Instituut uit 2012 levert soortgelijke cijfers op (*Van der Werff & Van Kalmthout, 2012*). De discriminatiegronden die in dit onderzoek worden genoemd zijn homoseksualiteit, ras en cultuur en religie. Van de ondervraagden heeft 3% vrouwonvriendelijk gedrag ervaren. Wanneer breder wordt gekeken dan alleen naar discriminatie, dan blijkt uit dit onderzoek dat 17% van de Nederlanders ervaring met voorvallen van ongewenst gedrag in de sport heeft.

Volgens SCP-onderzoek had in 2012 6% van de sporters met homodiscriminatie te maken gehad (*Tiessen-Raaphorst, 2015*). Niet alleen als slachtoffer, maar ook als getuige. Discriminatie vanwege huidskleur of vanwege cultuur of religie wordt door 10% van de sporters gerapporteerd. Nog eens 10% meldt vrouwonvriendelijk gedrag. Van de scheidsrechters geeft 4% aan te maken te hebben gehad met discriminatie vanwege homoseksualiteit, 11% vanwege huidskleur en 10% vanwege cultuur of religie.

In het kader van monitor van het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' (VSK) dat loopt tot eind 2018 wordt gerapporteerd naar ervaringen met discriminatie bij sporters en het kader. Voor de meting van 2016 wordt gerapporteerd over de ervaringen van het bestuurlijk kader, sporttechnisch kader, arbitrerend kader met vormen van wangedrag waaronder discriminatie (*Romijn, Van Kalmthout & Breedveld, 2016*). Daaruit kwam naar voren dat 16% van het arbitrerend kader in de sportwereld te maken heeft gehad met discriminatie vanwege huidskleur, 17% met discriminatie vanwege cultuur of religie en 6% procent met discriminatie vanwege homoseksualiteit. Van het

sporttechnisch kader heeft 10% te maken gehad met discriminatie vanwege huidskleur, 10% met discriminatie vanwege cultuur of religie, 4% met discriminatie vanwege homoseksualiteit. Van het bestuurlijk kader heeft 6% te maken gehad met discriminatie vanwege huidskleur, 5% met discriminatie vanwege cultuur of religie, 2% met discriminatie vanwege homoseksualiteit. Voor de meting van 2017 wordt gerapporteerd over vormen van wangedrag waarmee sporters van 15 jaar en ouder in de afgelopen 12 maanden zijn geconfronteerd (*Romijn & Van Kalmthout, 2017*). Daaruit komt naar voren dat in 2016 9% van de sporters is geconfronteerd met discriminatie (op grond van sekse, handicap, religie, huidskleur, homoseksualiteit, cultuur).

Klachten en meldingen over discriminatie

Discriminatie-ervaringen kunnen worden gemeld bij een antidiscriminatievoorziening (ADV), maar uit onderzoek weten we dat gemiddeld slechts 1 op de 8 discriminatie-ervaringen ergens wordt gemeld (*Andriessen, Fernee & Wittebrood, 2014*). In 2016 had iets meer dan 3% van de meldingen bij de ADV's betrekking op discriminatie op het terrein van sport en recreatie (*Mink & Van Bon, 2017*). Dat waren 144 meldingen. Deze meldingen gaan onder meer over scheldpartijen op het sportveld, maar ook over de toegankelijkheid van sportverenigingen voor bepaalde groepen.

Meldingen over onwenselijk gedrag op of rondom de sportvelden kunnen ook terecht komen bij de bestuurders van sportverenigingen. Ongeveer de helft van de bestuurders gaf in 2013 aan klachten te hebben ontvangen over onwenselijk gedrag (*Tiessen-Raaphorst, 2015*). 6% van de verenigingen ontvangt jaarlijks klachten over discriminatie vanwege geslacht, huidskleur, cultuur of homoseksualiteit. Bij voetbalverenigingen ligt dit percentage veel hoger (17%).

Bescherming tegen discriminatie

Nederland heeft een omvangrijk stelsel van wetten dat mensen beschermt tegen discriminatie. Wat betreft sport is die wetgeving vooral van belang bij sport als vorm van dienstverlening. Een sportvereniging of sportschool wordt gezien als aanbieder van een dienst. En zo'n aanbieder heeft de verplichting om zorg te dragen voor een discriminatievrije omgeving. Daarnaast heeft de gelijkebehandelingswetgeving betrekking op ongelijke behandeling. Het is sportclubs niet toegestaan om mensen te weigeren op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat. Het College voor de Rechten van de Mens ziet toe op naleving van de gelijkebehandelingswetgeving. Mensen die zich gediscrimineerd voelen kunnen bij het College op grond van deze wetgeving hun gelijk halen.

In het strafrecht zijn twee artikelen van belang: de artikelen 137c en 137d. Artikel 137c stelt belediging van een groep mensen strafbaar. Waarbij het kan gaan om hun ras, godsdienst of levensovertuiging, hetero- of homoseksuele gerichtheid of lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap. Artikel 137d stelt het aanzetten tot discriminatie of haat tegen mensen strafbaar en het gewelddadig optreden (tegen mensen of goederen) vanwege de bij 137c genoemde gronden. Discriminatoire beledigende uitingen van voetbalfans (zoals discriminerende spreekkoren) kunnen hiermee worden aangepakt.

LHBT-acceptatie in de sport

Het gebrek aan acceptatie van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) in de sport wordt regelmatig aangekaart als probleem. In 2008 is het samenwerkingsverband de Alliantie Gelijkspelen gestart. NOC*NSF, GUTS, Movisie, John Blankenstein Foundation, NSA en COC Nederland werken hierin samen om de sociale acceptatie van homoseksualiteit in de sport op de beleidsagenda van bonden en verenigingen te brengen (*Elling, 2014*). Samen is onder andere een beleidsplan van de KNVB over homoacceptatie in het voetbal opgesteld. Om het probleem in kaart te brengen legde het Mulier Instituut in 2013 diverse stellingen voor aan de Nederlandse bevolking en in het bijzonder aan mannelijke teamsporters van 15 jaar en ouder (*Elling, 2014*). Uit de antwoorden komt naar voren dat 76% van de mannelijke teamsporters er geen probleem mee heeft wanneer een medesporter aangeeft homoseksueel te zijn. Dit is iets lager dan voor de Nederlandse bevolking in zijn geheel (86%). Ouders staan minder positief tegenover een homoseksuele/lesbische trainer van het hetzelfde geslacht voor hun kinderen (mannelijke teamsporters: 67% vindt dit geen probleem en de totale Nederlandse bevolking: 75%). Op de vraag of men een probleem heeft om met een homoseksuele/lesbische medesporter van hetzelfde geslacht te douchen, zegt 69% van de mannelijke teamsporters en 73% van de totale Nederlandse bevolking daar geen probleem met te hebben. De homoacceptatie lijkt dus onder mannelijke teamsporters lijkt niet veel onder te doen voor de rest van de bevolking en overige sporters.

Uit dezelfde meting blijkt echter wel dat er in mannensportteams vaker sprake is van een omgangscultuur waarin homonegatieve grapjes worden gemaakt (in 63% van de mannensportteams, versus 34% van de overige teams). Ook is het gebruik van 'mietje' en 'homo' meer geaccepteerd als scheldwoord: van de mannelijke teamsporters vindt 57% dat de scheidsrechter hier moet ingrijpen versus 7% van de rest van de Nederlanders en sporters. De "Rapportage Sport 2014" van het SCP geeft aan dat homo- en biseksuele mannen minder sporten dan heteroseksuele mannen, voornamelijk als het gaat om sporten in verenigingsverband (*Tiessen-Raaphorst, 2015*). Bij vrouwen zijn de verschillen minimaal. 7 op de 10 homo- of biseksuele mannen heeft interesse in teamsport, maar slechts 2 op de 10 beoefent daadwerkelijk een teamsport. Zij ervaren drempels die te maken hebben met hun seksuele gerichtheid. Homo- en biseksuele mannen die wel sporten (in teamverband) lijken deze drempels echter in veel mindere mate in de praktijk te ervaren. Dit wijst erop dat homo- en biseksuele mannen drempels ervaren die er vaak niet zijn als men daadwerkelijk gaat sporten.

Discriminerende scheldkoren bij betaald voetbal

Supporters in het betaald voetbal maken zich regelmatig schuldig aan scheldkoren. Volgens de Nederlandse voetbalbond KNVB is er sprake van een scheldkoor in "[...] alle gevallen waarin kwetsende, beledigende, bedreigende, racistische en/of discriminerende teksten vanaf de tribune worden geroepen" (*Meesters, Gielisse, Barlagen, & Ohler, 2014*). Een scheldkoor heeft een discriminerend karakter als er kwetsende of beledigende, verwijzingen worden gedaan naar een bepaald geloof of een bevolkingsgroep. Voorbeelden hiervan zijn: het maken van oerwoudgeluiden; imitaties van geitengemekker/schapengeblaas; bedreigingen naar Joden. Antisemitische scheldkoren vinden vooral plaats tijdens wedstrijden waar Ajax bij betrokken is omdat onder voetbalsupporters Ajax gezien wordt als een Joodse club.

Volgens cijfers van het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (2015) van de Nationale Politie waren er in het seizoen 2014-2015 69 incidenten met scheldkoren. In het seizoen 2013-2014 waren er dat 84. Deze cijfers zeggen niets over het eventuele discriminerende karakter van de scheldkoren. Uit diverse gesprekken die in 2014 gevoerd zijn door het Auditteam Voetbal en Veiligheid (dat regelmatig onderzoek doet naar geweld in het Nederlandse voetbal) komt naar voren dat het geregistreerde aantal incidenten met scheldkoren slechts het topje van de ijsberg is (*Meesters, Gielisse, Barlagen, & Ohler, 2014*).

Met name antisemitische scheldkoren zorgen elke keer weer voor veel ophef. Vooral omdat er zo weinig tegen gedaan wordt op het moment dat supporters zich er schuldig aan maken. Op 5 april 2015 deden zich tijdens de voetbalwedstrijd FC Utrecht tegen Ajax weer kwetsende, antisemitische spreekkoren voor. Naar aanleiding daarvan moest de Minister van Veiligheid en Justitie uitleggen aan de Tweede Kamer waarom er tijdens deze wedstrijd geen adequate maatregelen werden genomen (*Minister van V en J, 2015*). In zijn brief zet de minister de scala van maatregelen uiteen waarover de KNVB en de overheid beschikken om discriminerende scheldkoren te bestrijden. Zo bevat het Handboek Veiligheid van de KNVB een richtlijn voor clubs dat uiteenzet hoe verbaal geweld tegen te gaan. De KNVB kan een landelijk stadionverbod opleggen van vijf jaar plus een onvoorwaardelijke boete van €450,-. Bij discriminerende spreekkoren vindt strafrechtelijke vervolging van de daders plaats.

Wat doen overheid en sportverenigingen tegen discriminatie

De landelijke overheid heeft in 2011 het initiatief genomen tot een actieplan genaamd 'Naar een veiliger sportklimaat' dat in samenwerking met diverse sportbonden, de Nederlandse gemeenten en de MO-groep Welzijn is ontwikkeld (*Minister van VWS, 2011*). Dit plan liep oorspronkelijk tot eind 2016 maar is met twee jaar verlengd. Het plan stimuleert positief gedrag en wil ongewenst gedrag in en rond de sportvelden aanpakken zodat iedereen veilig kan sporten. Het Actieplan benoemt discriminatie als een van de excessen in de sport die bestreden moet worden. Andere excessen zijn seksuele intimidatie, bedreigingen en discriminatie. Voor het betaald voetbal is er in 2012 een 'Landelijk actieplan Voetbal en Veiligheid' opgesteld gericht op het terugdringen van crimineel gedrag, overlast en onveiligheid rondom het betaalde voetbal (*Minister van V en J, 2012*). Daarin wordt discriminatie *niet* als probleem benoemd.

Sportverenigingen staan voor een respectvolle omgang tussen leden onderling. Veel verenigingen hanteren hiervoor gedragsregels of huisregels. Tussen 2008 en 2013 groeide het aantal verenigingen met gedragsregels van 74% naar 87% (*Romijn & Van Kalmthout, 2017*). De gedragsregels richten zich voornamelijk op de leden en minder op ouders en toeschouwers. Slechts 58% van de verenigingen zou daadwerkelijk aandacht besteden aan het gedrag van leden door hen hierop aan te spreken. Van de verenigingen correspondeert 35% over gedragsregels met hun leden.

Verenigingsvertegenwoordigers zijn positief over de bestrijding van discriminatie. Wanneer er binnen de vereniging wordt gediscrimineerd, wordt daar bij 9 op de 10 verenigingen iets van gezegd (*Tiessen-Raaphorst, Van den Dool & Vogels, 2014*). Bij ruim driekwart van de verenigingen wordt rekening gehouden met de wensen en gewoonten van anderen. Ruim 80% van de Nederlanders meent dat sport zo georganiseerd kan worden, dat ook kwetsbare groepen zich erbij thuis voelen.

Sport als maatschappelijk middel

Sport wordt nogal eens gezien als een middel om misstanden in de maatschappij aan te pakken. Het wordt meer dan ooit aangegrepen als beleidsmiddel in grootstedelijke settings, juist om achterstandsproblematiek of leefbaarheidsproblematiek tegen te gaan (*Lub, 2013*). Ook wordt sport ingezet als middel om sociale tegenstellingen te overbruggen. Bijzonder hoogleraar sportsociologie Ramon Spaaij (Universiteit van Amsterdam) is kritisch over de mogelijkheden die sport wat dit betreft biedt. Hij publiceerde in 2014 een onderzoek naar de maatschappelijke effecten van sport en de uitsluiting van minderheidsgroepen bij sportbeoefening (*Spaaij, Magee & Jeanes, 2014*). In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat sport niet altijd uitstijgt boven verschillen. Sport kan even zozeer verdelen. Ramon Spaaij stelt dat sport de samenleving weerspiegelt en hiermee ook vooroordelen en ongelijkheden. Het zou dan ook een verkeerde aanname zijn dat minderheidsgroepen sport vanzelfsprekend als een sociaal bindmiddel ervaren. Sport zou zelfs ongelijkheden kunnen verscherpen. Ook onderzoeker Vasco Lub is sceptisch (*Lub, 2013*). Sport kan volgens hem van waarde zijn om jongeren in achterstandsposities te bereiken. Tegelijkertijd waarschuwt hij ervoor sport als een soort wondermiddel te beschouwen om achterstandsjongeren beter toe te rusten voor de toekomst.

Wat kan je doen als je wordt gediscrimineerd?

Uitgescholden worden op het voetbalveld vanwege je huidskleur? Of gepest worden in de kleedkamer omdat je homoseksueel bent? Geweigerd worden bij een sportschool vanwege het dragen van een hoofddoek? De kans is groot dat het om een verboden onderscheid gaat. Kom in actie in actie!

Meld het bij RADAR. We kijken samen wat we kunnen doen om je situatie te verbeteren. Bijvoorbeeld een gesprek met je werkgever. Of aangifte doen bij de politie. Of een klacht indienen bij het College voor de Rechten van de Mens. Ook als je geen stappen wilt ondernemen is het belangrijk om je ervaring te melden. Dankzij je melding kunnen wij ongelijke behandeling in kaart brengen, voorkomen en bestrijden.

Zie voor meer informatie:

- De Rijksoverheid houdt een website bij over sport en bewegen, waar informatie is te vinden over het overheidsbeleid met betrekking tot sport en veiligheid in de sport. [Website Sport en Bewegen](#).
- De Alliantie Gelijke Spelen die streeft naar een sportomgeving waarin iedereen vrijheid en veiligheid ervaart heeft een eigen website. De Alliantie streeft met name naar sociale acceptatie van homoseksualiteit in de sport. [Website Alliantie Gelijke Spelen](#).
- De sportbonden en NOC*NSF hebben in mei 2015 een toolkit uitgegeven voor sportverenigingen om beleid te ontwikkelen tegen seksuele intimidatie, discriminatie en ander grensoverschrijdend gedrag. [Toolbox](#).

vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie

November 2017

EEN KLACHT OVER DISCRIMINATIE MELDEN OF ADVIES VRAGEN?

RADAR is op verschillende manieren te bereiken:

Telefonisch: Via het landelijke telefoonnummer 0900- 2354 354 (10 ct/pm)

Website: Via de website www.radar.nl, middels de knop 'discriminatie melden'

Email: Stuur een e-mail naar info@radar.nl

App: Download de gratis 'Meld Discriminatie Nu' app. Verkrijgbaar in Play Store en iOS

Afspraak: Maak een afspraak op een van onze kantoren in: Tilburg (013-8200212), Den Bosch (073-7440118) of Rotterdam (010-4113911)

Schriftelijk: Postbus 1812, 3000 BV Rotterdam

Zie de website www.discriminatie.nl voor de antidiscriminatievoorziening van uw gemeente.

Bronvermelding

Andriessen, I., Fernee, H., & Wittebrood, K. (2014). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (2015). *Veiligheid en openbare ordebeheersing rondom het Nederlands betaald voetbal. Jaaroverzicht seizoen 2014/2015*. Utrecht: Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme - National Politie. [Volledig document](#).

Mink, I. & Bon, S. van (2017). *Discriminatie-cijfers in 2016. Een rapport over registraties van discriminatie-incidenten door de politie, en meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen en andere organisaties in Nederland*. Rotterdam : Art.1. [Hele document](#).

Elling, A. (2014). *Homo-acceptatie in de sport : Factsheet*. Utrecht: Mulier Instituut. [Volledig document](#).

Lub, V. (2013). Sport als beleidsmiddel: zin en onzin. *Beleid en Maatschappij (40) 2*, 164-167. [Volledig document](#).

Meesters, M., Gielisse, E., Barlagen, S., & Ohler, D. (2014). *Van scheldkoren naar spreekkoren: onderzoek naar spreekkoren in het Nederlandse betaald voetbal*. Auditteam Voetbal en Veiligheid. [Volledig document](#).

Minister van VWS (2011). *Actieplan naar een veiliger sportklimaat*. Den Haag : Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. [Volledig document](#).

Minister van V en J (2012). *Landelijk actieplan Voetbal en Veiligheid*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie. [Volledig document](#).

Minister van V en J (2015). *Spreekkoren FC Utrecht-Ajax en Strafrechtelijk onderzoek voetbalrellen Rome*. Brief aan de Tweede Kamer, 13 mei 2015. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie. [Volledig document](#).

vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie

November 2017

Romijn, D., Kalmthout, J. van, & Breedveld, K. (2016). *VSK-monitor 2016. Voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht: Mulier Instituut. [Volledig document](#).

Romijn, D. & Kalmthout, J. van (2017). *VSK Monitor 2017. Voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'*. Utrecht : Mulier Instituut. [Volledig document](#).

Spaaij, R., Magee, J. & Jeanes, R. (2014). *Sport and Social Exclusion in Global Society*. Routledge.

Tiessen-Raaphorst, (red) (2015). *Rapportage Sport 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Tiessen-Raaphorst, A., Dool, R. van den & Vogels, R. (2014). *Uitstappers en doorzetters De persoonlijke en sociale context van sportdeelname en tijdsbesteding aan sport*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). [Volledig document](#).

Werff, W. van der & Kalmthout, J. van (2012). *Minder klappen, meer applaus? Beeldvorming Nederlands publiek rondom voorkomen onwenselijke gedrag in de sport*. Utrecht : Mulier Instituut. [Volledig document](#).

RADAR

November 2017 (eerdere versies: november 2015; november 2016)